

ŠV. TOMAS AKVINIETIS
St. Thomas Aquinas

TEOLOGIJOS SUMA.
I D. TRAKTATAS APIE KŪRIMĄ.
16 KLAUSIMAS: APIE TIESĄ. 5–8 ARTIKULAI

Summa Theologica. Pt I. Treatise On the Creation.
Question 16: Of Truth. Articles 5–8

16 KLAUSIMAS

APIE TIESĄ SUSKIRSTYTAS Į AŠTUONIS ARTIKULUS

PENKTASIS ARTIKULAS

AR DIEVAS YRA TIESA?

Į PENKTAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad Dievas nėra tiesa.

1. Juk tiesa yra siejančiame ir skirstančiame prote. Bet Dieve siejimo ir skirstymo nėra. Todėl atrodo, kad Dievas nėra tiesa.
2. BE TO, tiesa, pasak Augustino knygos *Apie tikrą religiją*, yra prado panašumas (Augustini 1841 b: c36). Tačiau Dieve nėra panašumo į pradą. Vadinasi, Dieve tiesos nėra.
3. BE TO, visa, kas apie Dievą sakoma, apie Jį sakoma kaip apie pirmąją visų priežastį, nes Dievo esatis yra visų esaties priežastis ir Jo gerumas yra viso, kas gera, priežastis. Tad jeigu Dieve būtų tiesa, tai kiekviena tiesa būtų iš Jo. Bet tikra (*verum*) yra, jog kas nors nusideda. Vadinasi, tai būtų iš Dievo. O tai aki-vaizdus melas.

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akviniėtis, Dievas, kūrimas, tiesa, protas, daiktas, sprendinys, esatis.

KEY WORDS: Thomas Aquinas, God, Creation, Truth, Intellect, Thing, Solution, Being.

BET PRIEŠINGAI Evangelijoje pagal Joną sako Viešpats: *Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas* (Jn 14, 6).

ATSAKAU, kad, kaip jau minėta, tiesa atrandama prote, kuris supranta, kad daiktas yra, ir daikte tiek, kiek jis turi protą atitinkančią esatį (*habet esse conformabile intellectui*). Tai būdingiausia Dievui, nes Jo esatis ne tik atitinka Jo protą, bet ir Jo paties savęs supratimą, o savęs supratimas yra visų kitų esąčių ir protų matas bei priežastis; taip pat Jis yra Jo paties esatis ir supratimas. Todėl Jame yra ne tik tiesa, bet Jis yra pati aukščiausia ir pirmučiausia tiesa.

Todėl Į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, kad, nors dieviškajame prote nėra siejimo bei skirstymo, paprastu savo supratimu jis apie viską sprendžia ir pažįsta visa, kas sudėtinga. Ir taip Jo prote yra tiesa.

Į ANTRAJĮ atsakytina, kad mūsų proto tiesa yra tame, kad jis atitinka savo pradmenis, tai yra daiktus, iš kurių gauna žinojimą. O daiktų tiesa yra tame, kad jie atitinka savo pradą, tai yra dieviškąjį protą. Bet, griežtai tariant, apie dieviškąją tiesą to negalima pasakyti, nebent ją priskirtume Sūnui, turinčiam pradą. Tačiau, iš esmės kalbant apie tiesą, toks supratimas nėra galimas, nebent teigimą paaiškintume neigimu, pavyzdžiui, teiginį, jog Tėvas yra pats iš savęs, aiškintume neigimu, kad Jis nėra iš kito. Panašiai galima kalbėti ir apie dieviškosios tiesos pradą, nes jos esatis nesiskiria nuo jos supratimo.

Į TREČIAJĮ atsakytina, kad tai, ko nėra, ir trūkumai tiesą turi ne patys iš savęs, o tik iš to, kiek juos supranta protas. Tačiau kiekvienas protui priklausantis supratimas yra iš Dievo, todėl visa tai, kas mano pasakyme, kad šis žmogus ištvirkauja, yra tikra, yra iš Dievo. Bet jeigu, tuo remiantis, įrodinėjama, kad to žmogaus ištvirkavimas yra iš Dievo, daroma apibendrinimo (*fallacia accidentis*) klaida.

ŠEŠTASIS ARTIKULAS

AR YRA VIENA VIENINTELĖ TIESA, KUR VISKAS YRA TIKRA?

Į ŠEŠTAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad yra viena vienintelė tiesa, kur viskas yra tikra.

1. Juk, pasak Augustino, nieko, išskyrus Dievą, nėra didesnio už žmogaus sielą (Augustini 1841 c: 1). Tačiau tiesa didesnė už žmogaus sielą, priešingu atveju siela teistų (*iudicaret*) tiesą, bet dabar ji viską teisia, vadovaudamasi tiesa, o ne pačia savimi. Vadinasi, tik Dievas yra tiesa. Todėl nėra kitos nei Dievas tiesos.
2. BE TO, Anzelmas knygoje *Apie tiesą* (Anselmi 1853: XIV) rašo, jog kaip laikas susijęs su laikiniais dalykais, taip tiesa yra susijusi su tikrais dalykais (*res veras*) (ten pat, p. 486). Tačiau vienas yra visų laikinų dalykų laikas. Todėl yra viena tiesa, kur viskas yra tikra (*vera*).

BET PRIEŠINGAI psalmėje pasakyta, kad *sumažintos yra tiesos žmogaus sūnų* (Ps 11, 2).¹

ATSAKAU, kad tiesa, kur viskas yra tikra, tam tikra prasme yra viena, taip pat tam tikra prasme ne viena. Norint tai matyti, reikia žinoti, jog tai, kas vienareikšmiškai sakoma apie daugelį, atrandama nuosavoje kiekvieno tos daugumos atstovo prigimtyje, pavyzdžiui, gyvūnas kiekvienoje gyvūno rūšyje. O tai, kas apie daugelį sakoma analogiškai, atrandama tik vieno tos daugumos atstovo, pagal kurį įvardijami visi kiti, prigimtyje. Pavyzdžiui, „sveikas“ sakoma apie gyvūną, šlapimą ir vaistą, ne todėl, kad sveikata yra tik gyvūne, o todėl, kad, remiantis gyvūno sveikata, vaistas įvardijamas kaip sveikas tiek, kiek jis gyvūną daro sveiką, o šlapimas – tiek, kiek jis yra gyvūno sveikatos ženklas. Ir nors sveikatos nėra nei vaiste, nei šlapime, tačiau vaiste yra tai, kuo jis gyvūną daro sveiką, o šlapime – tai, kuo jis žymi sveikatą.

Tačiau pasakyta, kad tiesa pirmiau yra prote, paskiau daiktuose, nes jie yra priklausomi nuo dieviškojo proto. Tad jeigu apie tiesą kalbame, kaip ji savo prigimtimi yra prote, tai daugybėje sukurtų protų yra daugybė tiesų, ir net viename ir tame pačiame prote jų yra tiek daug, kiek yra pažintų daiktų. Todėl tos psalmės žodžius – „sumažintos yra tiesos žmogaus sūnų“ (Ps 11, 2) – glosa aiškina, jog, kaip vienas žmogaus veidas veidrodyje atsispindi daugybe panašumų, taip iš vienos dieviškosios tiesos atsiranda daugybė tiesų. O jeigu kalbame apie tiesas, kaip jos yra daiktuose, tai jos visos yra tikros (*verae*) viena pirmąja tiesa, į kurią visos kitos savo prigimtimis yra panašios. Ir taip, nors yra daug daiktų esmių arba pavidalų, tačiau dieviškojo proto tiesa yra viena ir pagal ją visi daiktai vadinami tikrais (*denominatur verae*).

Todėl Į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, kad apie visus daiktus siela sprendžia ne pagal bet kurią tiesą, o pagal pirmąją tik protu suvokiamą tiesą tiek, kiek ši sieloje, kaip veidrodyje, atsispindi. Todėl reikia daryti išvadą, kad pirmoji tiesa yra didesnė už sielą. Tačiau ir mūsų prote esanti sukurtoji tiesa yra didesnė už sielą, bet tik su išlyga, tik tiek, kiek ji yra sielos tobulumas; panašiai apie mokslą galima sakyti, kad jis yra didesnis už sielą. Tačiau tikra tai, kad niekas, kas egzistuoja savarankiškai, nėra didesnis už protingą sielą, išskyrus Dievą.

Į ANTRAJĮ atsakytina, kad Anzelmo pasakyme yra tiesa, nes daiktus jis vadina tikrais dėl jų sąsajos su dieviškuoju protu.

SEPTINTASIS ARTIKULAS

AR SUKURTOJI TIESA YRA AMŽINA?

Į SEPTINTAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad sukurtoji tiesa yra amžina.

1. Juk Augustinas knygoje *Apie laisvą apsisprendimą* rašo, kad nėra nieko amžinesnio už apskritimo prigimtį ir kad du ir trys yra penki (Augustini 1841 a: II, 8). O šios tiesos yra sukurtos. Vadinasi, sukurtoji tiesa yra amžina.
2. BE TO, visa, kas visada yra, yra amžina. O tai, kas bendra (*universalis*), yra visur ir visada. Vadinasi, bendrieji dalykai yra amžini. Todėl ir tikri, kad bendriausi.
3. BE TO, tai, kas dabar tikra, visada buvo tikra, tikra, kad ateityje bus. Bet kaip sprendinio tiesa apie dabartį, taip ir sprendinio tiesa apie ateitį yra sukurta. Vadinasi, bet kuri sukurtoji tiesa yra amžina.

4. BE TO, visa, kas neturi pradžios ir pabaigos, yra amžina. O sprendinio tiesa neturi pradžios ir pabaigos, nes jeigu ta tiesa, kurios nebuvo, prasidėjo ir abi tiesos buvo tikros, tai ta tiesa, kurios nebuvo, buvo anksčiau, negu prasidėjo. Panašią išvadą reikėtų daryti pripažinus, kad tiesa turi pabaigą, nes būtų tikra tiesa, jog pasibaigusios tiesos nėra. Vadinasi, tiesa yra amžina.

BET PRIEŠINGAI, kaip jau minėta, tik Dievas yra amžinas.

ATSAKAU, kad sprendinio tiesa yra ne kas nors kita kaip proto tiesa, nes tai, ką galima išsakyti, yra ir prote, ir žodyje. Prote esantis sprendinys tiesą turi savaime, o žodyje esantis vadinamas išreikšta tiesa, nes yra tam tikros prote, o ne žodyje kaip subjekte esančios tiesos ženklas. Taip šlapimas vadinamas sveiku ne dėl jame esančios sveikatos, o dėl gyvūno sveikatos, kurios ženklas jis yra. Panašiai buvo sakyta, kad daiktai vadinami tikrais dėl proto tiesos. Tad jeigu nebūtų jokio amžinojo proto, tai jokia tiesa nebūtų amžina. Bet tik dieviškasis protas yra amžinas, todėl tik jame tiesa turi amžinybę. Tai nereiškia, kad dėl to yra amžina kas nors kita, išskyrus Dievą, nes, kaip jau buvo parodyta (a. 5), dieviškojo proto tiesa yra pats Dievas.

Todėl Į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, jog apskritimo prigimtis ir tai, kad du ir trys yra penki, amžinybę turi dieviškajame prote.

Į ANTRAJĮ atsakytina, jog teiginį, kad kas nors yra visada ir visur, galima suprasti dvejopai. Vienaip jis suprantamas kaip reiškiantis tą, kuris turi galią būti visais laikais ir visose vietose, kaip Dievui tinka būti visur ir visada. Kitaip suprantamas kaip savyje neturintis to, kas jį priskirtų kuriai nors vietai arba laikui. Panašiai pirmoji medžiaga vadinama viena ne dėl to, kad turi vieną pavidalą, kaip žmogus yra vienas, nes turi vieną pavidalą, o dėl to, jog iš jos pašalinti visi skirtingumus teikiantys pavidalai. Šitaip apie kiekvieną bendrybę sakoma, kad ji yra visur ir visada tiek, kiek bendrieji dalykai atitraukiami nuo čia ir dabar. Bet iš to negalima daryti išvados, kad jie yra amžini, nebent tik prote, jeigu jis būtų amžinas.

Į TREČIAJĮ atsakytina, jog tai, kas yra dabar, prieš atsiradamas buvo ateityje, nes buvo savo priežastyje, kad atsirastų. Todėl, pašalinus priežastį, ateityje nebūtų atsiradęs. Tik pirmoji priežastis yra amžina, todėl negalima daryti išvados, jog visada buvo tikra, kad visi dabar esantys bus ateityje, nebent jų buvimo ateityje priežastis būtų buvusi amžinoji priežastis. O tokia priežastis yra tik Dievas.

Į KETVIRTAJĮ atsakytina, kad mūsų protas nėra amžinas, todėl ir mūsų sprendinių tiesa nėra amžina, bet turi pradžią. Ir kol tos sprendimų tiesos nebuvo, buvo neteisinga sakyti, kad tokia tiesa yra, nebent tik remiantis dieviškuoju protu, kurio vienintelio tiesa yra amžina. Bet dabar teisinga sakyti, kad tada tos tiesos nebuvo. Ir tai yra tikra tik dėl mūsų prote esančios tiesos, o ne dėl kurios nors daikto tiesos, nes toji tiesa yra apie tai, ko nėra, o tai, ko nėra, pats savaime neturi to, dėl ko tikrai būtų, bet turi tai tik iš jį suprantančio proto. Todėl sakyti, kad tiesos nebuvo, teisinga tiek, kiek suprantame jos nesatį kaip buvusią anksčiau už jos esatį.

AŠTUNTASIS ARTIKULAS AR TIESA YRA NEKINTAMA?

Į AŠTUNTAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad tiesa yra nekintama.

1. Juk Augustinas traktato *Apie laisvą apsisprendimą* antrojoje knygoje rašo, kad tiesa nėra lygi sielai, nes tokiu atveju ji kistų taip, kaip kinta protas (ten pat, p. 12).
2. BE TO, tai, kas po visos kaitos lieka, yra nekintama taip, kaip pirmoji medžiaga yra nepagimdyta ir neiri, nes išlieka po visų atsiradimų ir iširimų. Bet tiesa išlieka po visų kaitų, nes po kiekvienos kaitos teisinga sakyti „yra“ arba „nėra“. Vadinasi, tiesa nekinta.
3. BE TO, jeigu sprendinio tiesa kistų, tai labiausiai kistų, kintant daiktui. Bet ji šitaip nekinta, nes, pasak Anselmo (Anselmi 1853: VIII), tiesa yra tam tikras teisingumas tiek, kiek kas nors atlieka tai, kas dieviškojo proto jam skirta (ten pat, p. 476). O teiginys, kad Sokratas sėdi, iš dieviškojo proto gauna galimybę ir paskirtį reikšti, kad Sokratas sėdi, net jeigu jis dabar nesėdi. Todėl teiginio tiesa niekaip nekinta.
4. BE TO, ten, kur yra ta pati priežastis, yra ir tas pats padarinys. O tas pats daiktas yra trijų teiginių – Sokratas sėdi, sėdės, sėdėjo – tiesos priežastis. Taigi visų jų tiesa ta pati. Tačiau vienas iš jų turi būti teisingas (*verum*). Vadinasi, šių teiginių tiesa nekinta. Dėl tos pačios priežasties taip pat ir bet kurio kito teiginio.

BET PRIEŠINGAI psalmėje pasakyta, kad „sumažintos yra tiesos žmogaus sūnų“ (Ps 11, 2).

ATSAKAU, kad jau minėta, jog tiesa priklauso tik protui, o daiktai vadinami tikrais pagal kuriame nors prote esančią tiesą. Todėl tiesos kintamumą reikia svarstyti, atsižvelgiant į tai, kaip jis vyksta prote, kurio tiesa yra ta, kad jis atitinka suprantamus daiktus. Toji atitiktis gali kisti dvejopai: taip, kaip dėl vieno iš jų kaitos pakinta bet kuris kitas panašumas. Todėl vienaip tiesa kinta dėl pakitimų prote, kai, daiktui nekintant, kas nors pakeičia apie jį nuomonę, kitaip ji kinta, kai, nuomonei nesikeičiant, kinta daiktas. Abiem atvejais vyksta kaita nuo teisingo prie klaidingo. Tad jeigu yra toks protas, kuriame nuomonių kaitos negali būti ir kuris pažįsta visus daiktus, tai jame yra nekintama tiesa. Būtent toks yra dieviškasis protas – tai akivaizdu iš to, kas jau išsakyta. Todėl dieviškojo proto tiesa yra nekintama. Bet mūsų prote ji kinta ne dėl to, kad pati būtų kaitos subjektas, ir tik tiek, kiek mūsų protas kinta nuo tiesos prie melo. Šia prasme net pavidalai gali būti vadinami kintamais. Tačiau dieviškojo intelekto tiesa, kuria remiantis, gamtos daiktai vadinami tikrais, visiškai nekinta.

Todėl Į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, kad Augustinas rašo apie dieviškąją tiesą.

Į ANTRAJĮ atsakytina, kad tikrajį (*verum*) ir esantįjį (*ens*) galima sukeisti vietomis. Todėl, kaip esantysis atsiranda ir išnyksta ne iš esmės, o tik atsitiktinai, tik tiek, kiek tas ar anas esinys išnyksta arba atsiranda, kaip apie tai rašoma *Fizikos* pirmojoje knygoje, taip ir tiesa kinta ne taip, kad jokios tiesos neliktų, o taip, kad neliktų tos tiesos, kuri anksčiau buvo.

Į TREČIAJĮ atsakytina, kad sprendinyje tiesa yra tik taip, kaip sakoma, kad kituose daiktuose tiesa yra tiek, kiek jie atlieka tai, kas dieviškojo proto jiems numatyta. Bet sakoma, jog sprendinyje tiesa yra tam tikru ypatingu būdu tiek, kiek ji žymi proto tiesą, atitinkančią supratimą ir daiktą, kurią pašalinus, keičiasi nuomonės tiesa, o dėl jos ir sprendinio tiesa. Taip teiginys, kad Sokratas sėdi, jei Sokratas sėdi, yra teisingas (*vera*) ir daiktiškai (*veritate rei*), nes tas teiginys yra faktą žyminti ištara ir žymėjimo tiesa dėl to, kad išreiškia teisingą nuomonę. O Sokratui atsi stojus, pirmoji tiesa išlieka, bet antroji pakinta.

Į KETVIRTAJĮ atsakytina, kad Sokrato sėdėjimas, kaip teiginio „Sokratas sėdi“ tiesos priešzastis, turi skirtingą prasmę, kai Sokratas sėdi dabar, paskui, kai sėdės, ir prieš tai, kai sėdėjo. Todėl šios priešzasties nulemta tiesa yra skirtinga ir skirtingai ženklina teiginius apie dabartį, praeitį bei ateitį. Dėl to negalima daryti išvados, kad, jei nors vienas iš tų trijų teiginių yra teisingas, tai ta pati tiesa lieka nepakitusi.

Literatūra

Anselmi S. 1853. *Dialogus De Veritate*, Migne J.-P., Parisiis (ed.). *Opera Omnia: Patrologiae Latinae Elenchus*. PL 158. Prieinamas internete: <http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/1033-1109,_Anselmus_Cantuariensis,_Dialogus_De_Veritate,_MLT.pdf> [žiūrėta 2023 m. liepos 18 d.].

Augustini Aurelii S. 1841 a. *De Libero Arbitrio libri tres*, Migne J.-P., Parisiis (ed.). *Opera Omnia: Patrologiae Latinae Elenchus*. PL 32. Prieinamas internete: <http://www.augustinus.it/latino/libero_arbitrio/index2.htm> [žiūrėta 2023 m. liepos 17 d.].

Augustini Aurelii S. 1841 b. *De Vera Religione liber unus*, Migne J.-P., Parisiis (ed.). *Opera Omnia: Patrologiae Latinae Elenchus*. PL 34. Prieinamas internete: <http://www.augustinus.it/latino/vera_religione/index.htm> [žiūrėta 2023 m. liepos 17 d.].

Augustinus Aurelius. 1841 c. *De Trinitate*, lib. XV. PL, t. 42. Ed. Jacques Paul Migne. Paris. Prieinamas internete: <<http://www.augustinus.it/latino/trinita/index2.htm>> [žiūrėta 2023 m. liepos 17 d.].

Nuorodos

¹ Tai mano pažodinis citatos *diminutae sunt veritates a filiis hominum* vertimas. Skvireckas verčia taip: „Ištikimumas žmonių sūnų tarpe sumažėjo“.

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
nepriklausomas tyrėjas

Versta iš: *Sancti Thomae de Aquino Summa Theologiae prima pars a quaestione LXXVII ad quaestionem LXXXIII. Textum Leoninum Romae 1889 editumet automato translatum a Roberto Busa SJ in taenias magneticasdenuo recognovit Enrique Alarcón atque instruxit.*
Prieinamas internete: <<https://www.corpusthomicum.org/sth1077.html>>
[žiūrėta 2023 m. liepos 17 d.].